

СЧЕТОВОДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ – ПОДГОТОВКА НА ПРОФЕСИОНАЛИСТИ, ГОТОВИ ЗА БЪДЕЩЕТО

Гл. ас. д-р Бистра Николова
Икономически университет – Варна

Резюме. Целта на статията е да представи резултатите от проучване на съвременните тенденции в счетоводната професия, свързани с необходимостта от придобиване на знания, умения и компетентности за постигане на успешна професионална реализация на изучаващите счетоводство в условията на бързо развитие на информационните технологии и дигитална трансформация. Във връзка с това са разгледани традиционни и съвременни представи за счетоводството и съвременните възможности за професионална реализация в тази сфера. Представени са изследователски прозрения за прилагането на мултидисциплинарен подход в счетоводното образование. През призмата на Международните образователни стандарти (IES), публикувани от Международната федерация на счетоводителите (IFAC), и Картата на компетентностите на дипломираните експерт-счетоводители в Канада (the Canadian CPA profession's Competency Map) са изследвани необходимите умения и компетентности за успешна реализация в счетоводната професия. Изяснени са съвременните предизвикателства и перспективи пред счетоводната професия, както и нововъзникващите работни роли, свързани с нарастващата употреба на цифровите данни, изкуствения интелект и автоматизацията.

Ключови думи: счетоводно образование; счетоводна професия; счетоводни знания, умения и компетентности; международни образователни стандарти (IES); карта на компетентностите (competency map)

Въведение

Появата на счетоводството е тясно свързана с формирането на обществото и необходимостта да се балансира човешките потребности с разполагаемите материални и нематериални ресурси, във връзка с което счетоводството отразява движението на благата и на собствеността върху тях. На определен етап от развитието на счетоводната отчетност се оформя системата на счетоводните сметки, появяват се счетоводните регистри и отчети. В хода на тази еволю-

ция се достига до теоретично обосноваване на методологията, методиката и организацията на счетоводството (Zhelyazkov 2014, 2).

От древността до наши дни счетоводството непрекъснато се развива, а в съвременните условия е в процес на трансформация поради редица предизвикателства, свързани с развитието на информационните технологии, изкуствения интелект и автоматизацията. В днешно време е налице ясно, че счетоводството е възникнало в древността като практическа дейност, еволюирало е до научно знание и професия, към която се предявяват редица нормативни изисквания за ценз, професионален опит и квалификация. Счетоводството, като наука и професия, продължава да се развива заедно с потребностите на обществото, икономиката и бизнеса. В съвременните условия все по-осъзнато, в съответствие с целите за устойчиво развитие на ООН, се предявяват изисквания за реализация на качествено образование (United Nations 2022). Базисните знания, умения и компетентности, които следва да предоставя съвременното счетоводно образование, разглеждано в широк смисъл (в т.ч. гимназии, училища и университети с икономически профил, организации на счетоводители и одитори, които провеждат курсове за следдипломна квалификация), са детерминирани както от утвърдените представи за счетоводната отчетност, така и от изискванията на работодателите, нормативната рамка, възприетите критерии, принципи и стандарти в сферата на образованието.

1. Традиционни и съвременни представи за счетоводството

Според белгийския професор и историк на счетоводството Р. дьо Рувер, цитиран от Svrakov (2014, 69), „счетоводството може да бъде: изкуство или наука; просто метод, техника; клон на математиката, на правото или на икономиката“. Това дефиниране показва комплексния характер на счетоводството, което дава основание добрият счетоводител да се счита за „дялан камък“ (Svrakov 2014, 70). Също така, Svrakov (2014, 70) посочва, че „може и да си икономист, но дали си счетоводител“, като прави коментар, че „...за да си счетоводител, ти трябва не само знания, но и умения“. Той разглежда счетоводството едновременно като самостоятелна научна област, най-общо принадлежаща към икономиката и финансите, като самостоятелен клон на търговското право и като техника, използваща математически способности (Svrakov 2014, 70).

Dinev (2021, 10) дава следната дефиниция: „Счетоводството е интелектуален регулиран процес, осъществяван от професионално подготвени специалисти и включващ разпознаване, анализиране, оценяване, записване, класифициране, обобщаване и вярно и честно представяне на информация за бизнес събития, сделки и операции на заинтересованите лица“. Според него откриването и превенцията на счетоводните грешки и измами представляват иманентна част от този интелектуален процес. Авторът

(Dinev 2021) представя специфичните фази в развитието на счетоводството, които са обособени в икономическата и счетоводната литература: (1) Книговодство – създава информация за осъществени бизнес сделки и операции въз основа на традиционната технология на счетоводния процес, изискваща воденето на счетоводни сметки и вписвания по дебита и кредита им; (2) Финансово счетоводство – изготвяне и оповестяване на финансовите отчети за целите на външни потребители на счетоводната информация, съобразно изискванията на Закона за счетоводството, Националните и/или Международните счетоводни стандарти; (3) Управленско счетоводство – създаване на информация с цел удовлетворяване на вътрешните потребители за вземане на управленски решения, свързани със себестойността на продукцията, ефективността на дейността, прогнозирането, бюджетирането и вътрешния контрол; (4) Данъчно счетоводство – събиране, обработка и деклариране на счетоводна информация с цел достоверно отчитане и деклариране, както и законосъобразно данъчно облагане.

Според експерти (Zhelyazkov 2014, 3), „счетоводството трябва да се разглежда като функционална подсистема в изградените системи за социално и икономическо управление на микро- и макроравнище“. Също така, Zhelyazkov (2014, 4) посочва: „Основното предназначение на системата на счетоводство е да отчита в определена периодика динамиката и статиката във финансовото и имуществено състояние на системата за управление, в която е организирана на съответното равнище на управление“. Zhelyazkov (2014, 10) обръща внимание, че „счетоводството се е развивало и се развива като отделна система (подсистема) в системите за управление“.

Според равнището на управление, на което се организира, счетоводството може да бъде разграничено (Zhelyazkov 2014) по следния начин: (1) микро-счетоводство на предприятието; (2) мезосчетоводство на регионално ниво; (3) макросчетоводство на национално ниво. Zhelyazkov (2014, 5) посочва, че при националното счетоводство в значителна степен се прилага математико-статистически инструментариум освен счетоводната методология и методика, които са типични за останалите две равнища. На мезо- и макроравнище е налице специфична цел – обосновано планиране и отчитане на приходите и разходите в регионалния и държавния бюджет. Според автора (Zhelyazkov 2014, 4) „счетоводителите трябва да бъдат подготвени за еднозначно счетоводно познание на икономическата действителност на микро- и макроравнище“.

Експертни мнения сочат (Zhelyazkov 2014, 8), че съвременното счетоводство е изправено пред решаването на два важни въпроса: (1) възпроизводството на природната среда и необходимостта от създаване на счетоводна информация в предприятията, замърсители на околната среда; (2) необходимостта от прилагане на адекватна счетоводна политика за отделните фази на икономическия цикъл – криза, депресия, подем и застой.

На база на направения литературен преглед биха могли да се изведат основните характеристики на съвременното счетоводно образование (разглеждано в широк смисъл, т.е. в университетите и извън тях) като комплекс от знания, умения и компетентности. По този начин, наред с *традиционните счетоводни познания* за: счетоводната система; счетоводната документация и документооборот; процеса на счетоводно отчитане, в т.ч. идентифициране, регистриране и документиране на стопанските факти, явления и процеси, оценка и калкулиране, система на счетоводните сметки и двустранно счетоводно записване, балансово обобщаване и систематизиране на счетоводната информация, също така необходими са и *комплексни познания* за: функционирането на бизнеса и икономиката; концепциите за устойчиво развитие и икономическите цикли; счетоводното, данъчното, финансовото и търговското законодателство; финансово-счетоводния анализ и регулирането на финансовото и имущественото състояние; финансовия контрол и одит. В допълнение на това съвременните условия, отличаващи се с бързо развитие на информационните технологии, изкуствения интелект и автоматизацията, изискват формирането на солидна информационна грамотност и умения за работа в дигитална среда.

Въпросите, свързани със счетоводното образование, могат да се разглеждат и в друг контекст, а именно последващата професионална реализация на бъдещите счетоводители. Съвременните възможности за професионална кариера, които се разкриват пред завършилите счетоводно образование (Dinev 2021, 10), са следните: (1) финансово направление – външен одит, финансов контрол и разследване на измами, подготовка на финансовите отчети и финансов анализ, финансово планиране, регулиране и консултиране; (2) управленско направление – разходно (калкулационно) счетоводство, бюджетиране, вътрешен контрол и одит, стратегическо планиране и финансиране на дейността; (3) данъчно направление – подготовка и подаване на декларации, данъчно планиране и регулиране, разследване, консултиране, данъчни проверки и ревизии; (4) други направления – кредитиране, консултиране, планиране, бизнес оценяване, анализиране, застрахователна, предприемаческа и управленска дейност, пазарни анализи, системни дизайнери, съдебни експерти, медиатори (търговска медиация).

2. Умения и компетентности на съвременните счетоводители

Въз основа на съвместно проучване на дипломираните професионални счетоводители в Канада (CPA Canada), Института на дипломираните счетоводители на Шотландия (ICAS) и Международната федерация на счетоводителите (IFAC) биха могли да се изяснят съвременните умения и компетентности, които са необходими за постигане на успешна кариера в счетоводната професия. В съответния проучвателен документ (CPA Canada et al. 2022, 2) се

посочва, че средата, в която работят професионалните счетоводители (PAs), непрекъснато се развива, което налага професията да се съсредоточи върху насърчаването и подкрепата на PAs за обучение, така че да получат по-широки съвременни технически умения. Посочва се, че поради бързото развитие на технологиите има голяма необходимост PAs да култивират своите човешки умения и ценности, като любопитство, креативност и устойчивост. Това изисква промяна в начина на мислене, за да бъдат PAs по-гъвкави и адаптивни и да поемат ангажимент за учене през целия живот, като в същото време продължават да бъдат твърди защитници на етичното вземане на решения.

В съвместния проучвателен документ се защитава необходимостта професията напълно да промени фокуса си, за да може да се развива и да остане актуална, докато светът се променя. Вместо да продължава да набляга единствено на традиционните счетоводни технически области, в които се обучават повечето PAs, еволюцията на професията би трябвало да включва широка технологична и информационна грамотност, както и да усъвършенства професионалните и човешки умения, които отличават счетоводителите от машините, с които предстои те да работят съвместно. Въпреки че към настоящия момент такава професионална промяна е в ход в някои страни и организации, все още остават значителни резерви в професията, като цяло (CPA Canada et al. 2022, 3).

Международните образователни стандарти (IES) на Съвета по международни счетоводни образователни стандарти (IAESB), публикувани от Международната федерация на счетоводителите, дефинират професионалната компетентност като „способността да се изпълнява роля по определен стандарт“ (IAESB 2019a, 204). IES отразяват широката роля на PAs (IAESB 2019a, 7) по следния начин: „Счетоводната професия обслужва нуждите от финансова и при някои обстоятелства, нефинансова информация на широк кръг лица, вземащи решения, включително, но не само обществеността, настоящи и потенциални инвеститори, ръководство и служители в организации, доставчици и кредитори, клиенти и държавни органи. Способността на счетоводната професия да задоволи нуждите на потребителите от информация, допринася за ефективна икономика, която създава стойност за обществото“. В IES допълнително се пояснява (IAESB 2019a, 10), че професионалната компетентност „надхвърля познаването на принципи, стандарти, концепции, факти и процедури; това е интегрирането и прилагането на техническа компетентност, професионални умения, професионални ценности, етика и нагласи“.

Според международните образователни стандарти (IAESB 2019a, 205): (1) техническата компетентност се определя като способност за прилагане на професионални знания за изпълнение на роля по определен стандарт; (2) професионалните умения включват – интелектуални, междуличностни и комуникационни, лични и организационни умения, които професионалният счетоводител интегрира с техническа компетентност и професионални ценности,

етика и нагласи, за да демонстрира професионална компетентност; (3) професионалните ценности, етика и нагласи са характеристиките, които идентифицират професионалните счетоводители като членове на дадена професия. Те включват принципите на поведение (етични принципи), които обикновено се считат за съществени при определянето на отличителните характеристики на професионалното поведение.

В днешната бизнес среда информацията изпълнява все по-важна роля, тъй като нарастващият обем от данни създава нови възможности за получаване на разбиране чрез анализ на данни. За да използват този потенциал, организациите все повече се обръщат към автоматизация, автономни и интелигентни системи. В същото време, стремежът към екологични, социални и управленски инициативи разширява обхвата на информацията, която заинтересованите страни изискват от организациите. И двете тенденции в дълбочина променят компетентността, необходима на PAs за предоставяне на стойност чрез отчетната информация – на всяка стъпка по веригата от данните до вземането на решения (CPA Canada et al. 2022, 5).

3. Съвременни предизвикателства пред счетоводната професия

Доклад за бъдещето на работните места за 2020 г. на Световния икономически форум (WEF) относно сектора на финансовите услуги (в т.ч. счетоводители и одитори), сектора на държавните и публичните услуги и сектора на професионалните услуги идентифицира нововъзникващи работни роли, които се фокусират върху анализ, използване/защита на данни и информация, както и върху формиране на стратегия, управление на риска и развитие на бизнеса (World Economic Forum 2020, 134). Според този доклад десетте най-големи нововъзникващи длъжности в сферата на финансовите услуги са: (1) анализатори на данни и учени; (2) специалисти по големи данни; (3) специалисти по дигитален маркетинг и стратегия; (4) специалисти по изкуствен интелект и машинно обучение; (5) специалисти по дигитална трансформация; (6) анализатори на информационна сигурност; (7) специалисти по бази данни и мрежи; (8) специалисти по бизнес развитие; (9) финансово-технически инженери (fintech engineers); (10) специалисти по киберсигурност.

Нововъзникващите работни роли отразяват нарастващата тенденция към разчитане на данни и сътрудничеството „човек – машина“. Ирен Вичек – професор по счетоводство, директор на магистърската програма по управление и професионално счетоводство в Института за мениджмънт и иновации към Университета на Торонто и член на Международния панел за счетоводно образование (IPAE), цитирана от Singerman (2022), обръща внимание на свързвания характер на днешния свят: „Ние не само сме свързани един с друг; ние сме свързани с машини и машините са свързани с машини. Това е голямата картина“.

Според Джоан Стониър – главен служител по данните (CDO) на MasterCard, цитирана в съвместен проучвателен документ (CPA Canada et al. 2022, 6), в допълнение към основния набор от умения като лидерство, решаване на проблеми и анализи е важна способността за превод между бизнес и технически концепции, т.е. способността да се прави превод на концепции от една област в друга, както и способността за извличане на значение от резултатите, независимо дали те са на табло, или в отчет.

В съвременните условия счетоводната професия е в процес на трансформация. Редица изследвания обръщат внимание на значителното влияние на автоматизацията и изкуствения интелект (AI) върху професията. Например доклад на Bloomberg от 2017 г. прогнозира, че по отношение на работните места на счетоводители и одитори в САЩ съществува 94% вероятност да бъдат засегнати от автоматизацията (Whitehouse & Rojanasakul 2017). Съвсем наскоро докладът на WEF за бъдещето на работните места за 2020 г. (World Economic Forum 2020, 146) класира счетоводителите и одиторите близо до върха на списъка с роли, които се очаква да бъдат все по-излишни до 2025 г. Това налага счетоводните професионалисти и образователните институции да вземат под внимание тези предупреждения и да се адаптират своевременно към бързо променящата се среда. В допълнение на това Малик Датардина – стратег по управление, риск и съответствие в голяма международна компания, цитиран в съвместен проучвателен документ (CPA Canada et al. 2022, 8), обръща внимание, че професионалните счетоводители не се конкурират само с AI, но и с други професионалисти със споделен набор от умения, като например изследователи на данни (data scientists), така че притежаването на разбиране за обработката, извличането и анализа на данни ще им помогне да останат подходящи и конкурентоспособни.

В същото време се среща и по-положителна прогноза относно професията, че работните места на счетоводителите няма да бъдат заменени, а вместо това ще бъдат пренасочени към предоставяне на повече дейности с по-висока стойност, като интерпретиране и стратегическо планиране (Higgins 2021). Очакванията са, че автоматизирането на по-рутинни, повтарящи се задачи ще създаде възможност на счетоводните и финансовите специалисти да се съсредоточат върху извършването на дейности с по-висока добавена стойност и да поемат ролята на стратегически бизнес партньори в рамките на организацията (IAESB 2019b, 1). В Плана за действие към трансформация на практиката (IFAC 2020, 14) е отбелязано, че ролята на счетоводителя е да работи като бизнес партньор и доверен бизнес съветник, да се стреми към разширяване на гамата от предлагани услуги, за да остане конкурентоспособен.

В Доклада за бъдещето на работните места за 2020 г. на Световния икономически форум (World Economic Forum 2020, 36) са изброени 15 най-ценени умения за 2025 г.: (1) аналитично мислене и иновативност; (2) активно учене

и стратегии за учене; (3) комплексно решаване на проблеми; (4) критично мислене и анализ; (5) креативност, оригиналност и инициативност; (6) лидерство и социално влияние; (7) използване на технологиите, мониторинг и контрол; (8) проектиране и програмиране на технологии; (9) издръжливост, устойчивост на стрес и гъвкавост; (10) аргументирано разсъждаване, решаване на проблеми и генериране на идеи; (11) емоционална интелигентност; (12) отстраняване на неизправности и потребителски опит; (13) ориентация към услугите; (14) системен анализ и оценка; (15) убеждаване и договаряне.

Следователно тенденциите, свързани с водещите умения, показват необходимост за съсредоточаване върху развитието на нетехническите умения на счетоводната професия. В съвместен проучвателен документ (CPA Canada et al. 2022, 18) се посочва, че професията има тенденция да фокусира програмите си за обучение върху традиционни, свързани със счетоводството умения, тъй като те са историческата база на компетентност и са по-лесни за развитие и оценка от нетехническите умения. Но ако професията иска да отговори на изискванията на бъдещето, е необходима промяна, като съвременните счетоводители трябва да са ориентирани повече към професионално и етично вземане на решения, а не главно към предоставяне на технически услуги (CPA Canada et al. 2022).

В Картата на компетентностите на дипломираните експерт-счетоводители в Канада (the Canadian CPA profession's Competency Map) традиционните технически и професионални компетентности са обвързани с човешки умения и ценности, етично мислене, както и със способности за вземане на решения (CPA Canada 2022, 10). В Картата на компетентностите е посочено, че професионалните счетоводители създават и поддържат икономическа и обществена стойност за заинтересованите страни чрез внасяне на логика, структура и достоверност на отчетната информация (CPA Canada 2022, 13).

Възможностите и предизвикателствата, свързани с управлението на данни и AI изискват сътрудничество между експерти в много области. Възприемането на мултидисциплинарен подход също предоставя възможности на PAs да използват умения, които могат да предложат уникални и иновативни перспективи. Тези PAs, които имат разнообразен набор от интереси и опит, могат да се възползват от своето вътрешно многообразие, а там, където липсва набор от умения, възниква необходимост от професионално развитие и допълване на работните екипи с членове от различен произход.

Счетоводството осигурява отлични възможности за успешна кариера в бизнеса или публичния сектор. Професионалните счетоводители в бизнеса изпълняват различни финансови и търговски роли. Те осигуряват основата за създаването на печеливши организации. Дигиталната трансформация и промяната към устойчивост на организациите в световен мащаб също предоставят възможности на професионалните счетоводители да бъдат

по-стратегически ориентирани и ценни за своите организации. За да могат да повишат своя принос като стойностни партньори, професионалните счетоводители би трябвало да се съсредоточат върху дейности и действия, които позволяват създаването на стойност за организацията, клиентите, обществото и останалите заинтересовани страни (IFAC 2022). Според най-новите концепции (IFAC 2022) професионалните счетоводители биха могли да помогнат за разбирането и навигирането на предизвикателствата и възможностите в различни роли, като финансови и бизнес лидери, мениджъри на риска и анализатори, както и в по-широки търговски роли, включително в управлението на доставките и веригата за доставки. Всички тези нови възможности, които се разкриват пред счетоводната професия във връзка с дигиталната трансформация на съвременното общество, изискват придобиването на качествено образование, съвременни знания, компетентности и умения.

Заключение

Качествената подготовка на съвременните счетоводители изисква мултидисциплинарен подход, като се включват не само традиционните счетоводни познания (документиране, счетоводни записвания и отчети), а също така – математически (статистика и математическо моделиране), правни (счетоводно, трудово и осигурително законодателство, данъчни закони, търговско и финансово право, някои аспекти на гражданското и наказателното право), финансово-контролни (предварителен, текущ и последващ контрол, вътрешен и външен одит), финансово-аналитични и икономически (макро- и микроикономика, бизнес и управление, логистика, пласмент и др.), познания за бизнес етиката и деловото общуване, корпоративната социална отговорност и устойчивото развитие, солидни познания за информационните системи, сигурността на данните и работата в дигитална среда.

По своята същност счетоводството има комплексен характер, тъй като налага непрекъснато и пълно обхващане и отразяване на всички стопански факти, явления и процеси, свързани с дейността на отчетните единици, на цялото им имущество и измененията, които настъпват в него в резултат на стопанските операции (Genov, Todorov & Filipova 2005, 39). Във връзка с тази иманентна характеристика на счетоводството може да се оцени фундаменталното значение на познанията за счетоводната информационна система при придобиването на качествено икономическо образование (на всички образователни равнища) и като основа за надграждане на обучението в области, като финанси, мениджмънт, маркетинг, финансово и данъчно право.

В съвременните условия на бързоразвиващи се информационни технологии, изкуствен интелект и автоматизация за успех в счетоводната професия

вече не са достатъчни единствено традиционните познания и компетентности, а също така е необходимо да се развиват лични и професионални умения, като например: аналитичен ум и адекватно интерпретиране на факти, явления и процеси; абстрактно мислене и способност за моделиране; организираност и подреденост; умения за работа в екип и ефективна комуникация; отговорност и рационалност; прецизност, устойчивост и упоритост; стремеж към непрекъснато усъвършенстване, готовност за развитие и учене през целия живот. Във връзка с тази тенденция при формирането на комплексна професионална подготовка водеща роля има образователната система, като цяло – всички равнища на обучение и всички образователни институции. Тя би трябвало да е ориентирана към предоставянето на качествени съвременни знания и развитие на компетентностите и уменията, необходими за постигане на удовлетворяваща професионална реализация.

ЛИТЕРАТУРА

- ГЕНОВ, Г., ТОДОРОВ, Г., ФИЛИПОВА, Ф., 2005. *Теория на счетоводството*. София: СТЕНО.
- ДИНЕВ, Д., 2021. *Счетоводните измами: Разкриване и превенция*. София: ИЕПИ.
- ЖЕЛЯЗКОВ, Д., 2014. Що е то счетоводство? *Счетоводство* [online]. 7, XVIII, 1 – 11 [viewed 25 August 2022]. Available from: <https://www.ides.bg/media/1307/07-2014-dimitar-jeliazkov.pdf>
- СВРАКОВ, А., 2014. *Размисли за счетоводството в минало и настояще време*. София: ИК „Труд и право“.
- CPA CANADA, 2022. *Leading the Way. Competency Map 2.0*. [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://cdn-ca.aglty.io/comp-map-2/Attachments/NewItems/CPA%20Competency%20Map%202.0%20FINAL.pdf>
- CPA CANADA ET AL., 2022. Mindset and Enabling Skills of Professional Accountants: A Competence Paradigm Shift. *PAPER 4 The Fourth in a Four Part Series Discussing Ethical Leadership in an Era of Complexity and Digital Change* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.cpacanada.ca/-/media/site/operational/rg-research-guidance-and-support/docs/02997-rg-mindsets-of-professional-accountants-paper-4.pdf>
- HIGGINS, M., 2021. *The Future of Accounting: How Will Digital Transformation Impact Accountants?* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2021/05/19/the-future-of-accounting-how-will-digital-transformation-impact-accountants/>

- IAESB, 2019a. *Handbook of International Education Pronouncements* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/Handbook-of-International-Education-Standards-2019.pdf>
- IAESB, 2019b. *Implementation Guidance: Developing Professional Accountants in Business (PAIBs) for the Strategic Business Partner's Role* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IAESB-Implementation-Guidance-Accountants-in-Business.pdf>
- IFAC, 2020. *Practice Transformation Action Plan: A Roadmap to the Future* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.ifac.org/publications/practice-transformation-action-plan-6>
- IFAC, 2022. *Professional Accountants as Business Leaders and Value Partners* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/preparing-future-ready-professionals/discussion/professional-accountants-business-leaders-and-value-partners>
- SINGERMAN, M., 2022. *How tech savvy do you need to be as a CPA?* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.cpacanada.ca/en/news/accounting/the-profession/2022-01-13-cpa-technology-skills>
- UNITED NATIONS, 2022. *Goal 4 Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://sdgs.un.org/goals/goal4>
- WHITEHOUSE, M. & ROJANASAKUL, M., 2017. *Find Out If Your Job Will Be Automated* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.bloomberg.com/graphics/2017-job-risk/>
- WORLD ECONOMIC FORUM, 2020. *The Future of Jobs Report 2020* [viewed 12 August 2022]. Available from: [WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf](https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020) (weforum.org)

REFERENCES

- CPA CANADA, 2022. *Leading the Way. Competency Map 2.0*. [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://cdn-ca.aglty.io/comp-map-2/Attachments/NewItems/CPA%20Competency%20Map%202.0%20FINAL.pdf>
- CPA CANADA ET AL., 2022. *Mindset and Enabling Skills of Professional Accountants: A Competence Paradigm Shift. PAPER 4 The Fourth in a Four Part Series Discussing Ethical Leadership in an Era of Complexity and Digital Change* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.cpacanada.ca/-/media/site/operational/rg-research-guidance-and-support/docs/02997-rg-mindsets-of-professional-accountants-paper-4.pdf>

- DINEV, D., 2021. *Schetovodnite izmami: Razkrivane i preventsia*. Sofia: IEPI.
- GENOV, G., TODOROV, G. & FILIPOVA, F., 2005. *Teoria na schetovodstvoto*. Sofia: STENO.
- HIGGINS, M., 2021. *The Future of Accounting: How Will Digital Transformation Impact Accountants?* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2021/05/19/the-future-of-accounting-how-will-digital-transformation-impact-accountants/>
- IAESB, 2019a. *Handbook of International Education Pronouncements* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/Handbook-of-International-Education-Standards-2019.pdf>
- IAESB, 2019b. *Implementation Guidance: Developing Professional Accountants in Business (PAIBs) for the Strategic Business Partner's Role* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IAESB-Implementation-Guidance-Accountants-in-Business.pdf>
- IFAC, 2020. *Practice Transformation Action Plan: A Roadmap to the Future* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.ifac.org/publications/practice-transformation-action-plan-6>
- IFAC, 2022. *Professional Accountants as Business Leaders and Value Partners* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/preparing-future-ready-professionals/discussion/professional-accountants-business-leaders-and-value-partners>
- SINGERMAN, M., 2022. *How tech savvy do you need to be as a CPA?* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.cpacanada.ca/en/news/accounting/the-profession/2022-01-13-cpa-technology-skills>
- SVRAKOV, A., 2014. *Razmisli za schetovodstvoto v minalo i v nastoyashte vreme*. Sofia: IK „Trud i pravo”.
- UNITED NATIONS, 2022. *Goal 4 Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://sdgs.un.org/goals/goal4>
- WHITEHOUSE, M. & ROJANASAKUL, M., 2017. *Find Out If Your Job Will Be Automated* [viewed 12 August 2022]. Available from: <https://www.bloomberg.com/graphics/2017-job-risk/>
- WORLD ECONOMIC FORUM, 2020. *The Future of Jobs Report 2020* [viewed 12 August 2022]. Available from: [WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf \(weforum.org\)](https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020)
- ZHELYAZKOV, D., 2014. *Shto e to schetovodstvoto? Schetovodstvo* [online]. 7, XVIII, 1 – 11 [viewed 25 August 2022]. Available from: <https://www.ides.bg/media/1307/07-2014-dimitar-jeliazkov.pdf>

ACCOUNTING EDUCATION – TRAINING PROFESSIONALS READY FOR THE FUTURE

Abstract. The purpose of the article is to present the results of a study of modern trends in the accounting profession, related to the need to acquire knowledge, skills, and competencies to achieve a successful professional realization of accounting students in the conditions of rapid development of information technologies and digital transformation. In connection with this, traditional and modern ideas about accounting and modern opportunities for professional realization in this field are examined. Research insights into the implementation of a multidisciplinary approach in accounting education are presented. Through the lens of the International Educational Standards (IES), published by the International Federation of Accountants (IFAC), and the Canadian CPA profession's Competency Map, the necessary skills and competencies for successful implementation in the accounting profession have been examined. Contemporary challenges and perspectives for the accounting profession are clarified, as well as emerging job roles related to the increasing use of digital data, artificial intelligence, and automation.

Keywords: accounting education; accounting profession; accounting knowledge, skills and competencies; International Education Standards (IES); Competency Map

✉ **Dr. Bistra Nikolova, Assist. Prof.**

ORCID ID: 0000-0002-4057-6739

Accounting Department

University of Economics – Varna

Varna, Bulgaria

E-mail: bistra_nikolova@ue-varna.bg